

Ο λόγος του Οδυσσέα προς τον Αχιλλέα (I 225-306)

Δομή του λόγου: Πρόλογος (225-227), Κύριο Θέμα (228-299), Επίλογος (300-306)

225: Φιλοφρόνηση για το γεύμα: 1. φιλική ατμόσφαιρα, 2. για να συσχετιστεί με διακριτικό τρόπο ένα γεύμα του Αγαμέμνονα και να επηρεαστεί ψυχολογικά ο Αχιλλέας, αλλά και να δημιουργηθεί ευνοϊκή ατμόσφαιρα για τον Αγαμέμνονα.

229: αλλά: αντίθεση: ευφραντικό τραπέζι ≠ μεγάλη συμφορά Αχαιών (καταστροφή στόλου και στρατιωτών)

230-31: η σωτηρία των Αχαιών είναι στα χέρια του Αχιλλέα. Ο Οδυσσέας από την αρχή του λόγου του ρίχνει έμμεσα την ευθύνη για την εξέλιξη της κατάστασης στον Αχιλλέα.

232-39: Απαρίθμηση των αιτιών της συμφοράς των Αχαιών (3)

237-38: στοιχεία υβριστικής συμπεριφοράς Έκτορα: Άτη (θόλωμα του νου): «μανίζει», «μέσα του λύσσα εμπήκε» → 'Υβρις: «μ' έπαρσιν... δε συλλογιέται μήτε Θεούς»

244-45: φόβος Οδυσσέα: ο θάνατος μακριά από την πατρίδα

Επιχειρηματολογία Οδυσσέα:

- Πριν από κάθε επιχείρημα ο Οδυσσέας επαναλαμβάνει με διαφορετικά λόγια την επίκλησή του προς τον Αχιλλέα (να σπλαχνιστεί τους Αχαιούς και τον επερχόμενο όλεθρό τους)
- Τα επιχειρήματα ακολουθούν τους κανόνες ρητορικής τέχνης (κανόνες πειθούς). Είναι λογικά, στοχεύουν στο συναίσθημα, δύσκολα ανασκευάζονται και χρησιμοποιούν κάθε είδους δεδομένα: πραγματικά και αδιαμφισβήτητα αλλά και μελλοντικά, υποθετικά και αναμενόμενα. Για να είναι πειστικά, ο Οδυσσέας θέτει στόχους ηθικούς και ψυχολογικούς που αξιοποιούν τα στοιχεία της προσωπικότητας του Αχιλλέα που γνωρίζει. Επιπλέον, τα κλιμακώνει, αφήνοντας τα πιο ισχυρά για το τέλος.

Πρώτο επιχείρημα (247-251):

Δεδομένα: μελλοντικά και αναμενόμενα

Στόχος: ψυχολογικός (λύπη) και ηθικός (λύπη, με την έννοια των τύψεων).

- Είναι το λιγότερο πειστικό επιχείρημα, καθώς η λύπη που θα αισθανθεί ο Αχιλλέας δεν αποτελεί βεβαιότητα.
- άστα (247), στοχάσου (250), προτίμα (256), άπεχε (257), πραΰνου (260), παύσε (261): όλες αυτές οι προστακτικές δίνουν προτρεπτικό χρώμα στο λόγο του Οδυσσέα
- 247-48: κολακεία
- «γεννάμενο κακό δε διορθώνεται»: γνωμικό

Δεύτερο επιχείρημα (252-2519):

Δεδομένα: πραγματικά του μέλλοντος

Στόχος: ηθικός (ηθικό χρέος προς τον πατέρα του) και ψυχολογικός (να συγκινηθεί από την ανάμνηση).

- Ο Οδυσσέας δε δίνει συμβουλές, αλλά χρησιμοποιεί τις συμβουλές του Πηλέα για να μην προκαλέσει αντιδράσεις
- Πιο ισχυρό επιχείρημα από το πρώτο γιατί προβάλλεται ο σεβασμός προς τον πατέρα.

Τρίτο επιχείρημα (260-299):

Δεδομένα: πραγματικά (μεταμέλεια και ταπείνωση Αγαμέμνονα) και μελλοντικά – αναμενόμενα (δώρα)

Στόχος: ηθικός (δικαίωση από τη μεταμέλεια του Αγαμέμνονα) και ψυχολογικός (χαρά, ικανοποίηση από τα δώρα)

- Ακόμα πιο ισχυρό επιχείρημα από τα προηγούμενα, γιατί τα υλικά αγαθά είναι πολύ δελεαστικά
- Καταλαμβάνει τη μεγαλύτερη έκταση στο λόγο του Οδυσσέα (αποτελεί σχεδόν το μισό λόγο)
- Τρεις κατηγορίες δώρων: 1. που θα δοθούν τώρα, 2. που θα δοθούν μετά την πτώση της Τροίας, 3. που θα δοθούν μετά την επιστροφή στην πατρίδα → υπερβολικά πολλά
- Απορία για τις προθέσεις του Αγαμέμνονα: Η μεταμέλειά του είναι ειλικρινής ή ψεύτικη; → Ο Αγαμέμνονας έχει ταπεινώσει δημόσια τον Αχιλλέα. Τώρα εκφράζει τη μεταμέλειά του με υποσχέσεις, μεσολαβητές και διπλωματικούς ελιγμούς, διατηρώντας αλώβητο το κύρος του. Ο Αχιλλέας θα αισθανόταν δικαιωμένος μόνο αν ο ίδιος ο Αγαμέμνονας αναγνώριζε μπροστά του και δημόσια το σφάλμα του. Άρα η στάση του Αγαμέμνονα αποκαθιστά την υλική ζημία που έχει υποστεί ο Αχιλλέας, δεν ικανοποιεί όμως το πληγωμένο του φιλότιμο.

Τέταρτο επιχείρημα (300-306):

Δεδομένα: μελλοντικά και αναμενόμενα (τιμή και δόξα)

Στόχος: ψυχολογικός (ικανοποίηση από την τιμή και τη δόξα)

- Το πιο ισχυρό απ' όλα τα επιχειρήματα, γιατί αγγίζει την ψυχή ενός ήρωα (εγωισμό και φιλότιμο), καθώς κάνει λόγο για τη δόξα και την τιμή που θα αποκτήσει μετά το θάνατο του Έκτορα. Επιπλέον, ο Αχιλλέας είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος σε θέματα τιμής, αφού ενσαρκώνει το ηρωικό πρότυπο περισσότερο απ' όλους τους ήρωες της Ιλιάδας.
- 300-01: Δεν υποδεικνύει στον Αχιλλέα να αναθεωρήσει τη στάση του απέναντι στον Αγαμέμνονα, αλλά του αφήνει το δικαίωμα να τον μισεί → για να μη δυναμιτίσει την ατμόσφαιρα
- 303-06: Δεύτερη αναφορά στον Έκτορα που καυχιέται αλαζονικά ότι είναι ανώτερος απ' όλους τους Αχαιούς (άρα και από τον Αχιλλέα). Πρώτη αναφορά στους στ. 237-43 όπου ο Έκτορας είχε παρουσιαστεί ως ο εξολοθρευτής των Αχαιών. Με την πρώτη αναφορά στοχεύει στον οίκτο του Αχιλλέα (για τους Αχαιούς) και με τη δεύτερη στο ηρωικό του φιλότιμο.
- Μπορεί να θεωρηθεί ως πέμπτο επιχείρημα αυτό των στ. 229-30 και 232-46 με δεδομένα πραγματικά (κίνδυνος από Τρώες και Έκτορα) και στόχο ψυχολογικό (λύπη για Αχαιούς) και ηθικό (χρέος να τους σώσει).

Χαρακτηρισμοί προσώπων:

Αχιλλέας: χαρακτηρίζεται έμμεσα κυρίως από τις συμβουλές του Πηλέα: εκρηκτικός στις αντιδράσεις του (255), νευρικός και απότομος (256), οξύθυμος και εριστικός (257).

Οδυσσέας: ικανός ομιλητής, εύστροφος (χρησιμοποιεί έντεχνα τη λογική και το συναίσθημα), γνώστης του χαρακτήρα του Αχιλλέα, δηλαδή ότι ο **Αχιλλέας** είναι: υπερβολικά ευαίσθητος σε θέματα τιμής, ευερέθιστος, οξύθυμος, παρορμητικός, φιλότιμος, φιλόδοξος, καθόλου αδιάφορος για τα υλικά αγαθά (όπως όλοι οι πολεμιστές), πληγωμένος από τη συμπεριφορά του Αγαμέμνονα και τη στάση των άλλων αρχηγών.

Γι' αυτό η στάση του Οδυσσέα απέναντι στον Αχιλλέα είναι ήπια, αποφεύγοντας θέματα που θα όξυναν την ατμόσφαιρα (π.χ. δεν παίρνει θέση στη διαμάχη των δυο ανδρών, δεν έχει πατερναλιστικό ύφος, δεν κάνει λόγο για τις υποχρεώσεις του Αχιλλέα, δεν αναφέρεται στους υπόλοιπους αρχηγούς κλπ).

Ερωτήσεις: σελ. 98, 1,2,4